

بررسی موانع مشارکت اجتماعی شهروندان در محیط زیست شهری با استفاده از روش SWOT و ارایه راهکارهای مناسب جهت ارتقا پایدار محیط زیست

اکرم الملوک لاهیجانیان^۱

lahijanian@hotmail.com

شادی شیعه بیکی^۲

تاریخ پذیرش: ۹۳/۷/۱

تاریخ دریافت: ۹۲/۱۱/۲۶

چکیده

زمینه و هدف: مشارکت فرآیندی همه جانبه است که همه مردم و گروه ها در آن فعال و درگیر می شوند. مشارکت از نظر آبهوف و کوهن به معنای شرکت افراد در تصمیم گیری، اجرا، ارزشیابی، تقسیم منافع حاصل از آن به افراد است بر اساس نظریه اچ.تی.تری همه افراد با یک سهم معین از منافع باید در مشارکت سهم داشته باشند. هدف از انجام این پژوهش بررسی موانع مشارکت اجتماعی شهروندان در محیط زیست شهری با استفاده از روش SWOT و ارایه راهکارهای مناسب جهت ارتقا پایدار محیط زیست است. این تحقیق از نوع پیمایشی و توصیفی بوده و از ابزار پرسشنامه جهت گردآوری اطلاعات استفاده شده است.

روش بررسی: جامعه آماری این پژوهش از محدوده ناحیه ۴ (محل سید خندان، داوودیه)، محدوده ناحیه ۵ (محل دروس، قلهک) و محدوده ناحیه ۶ (محل قبا و طاووسیه) تهران به تعداد ۳۸۰۰ نفر می باشد. حجم نمونه و نمونه برداری با استفاده از روش خوشه ای ۳۸۰ نفر تخمین زده شده است. چارچوب مفهومی تحقیق بر اساس نظریه های وبر، هومنز، لرنر، گای، درام، اوکلی و مارسدن و پارسونز سامان دهی و طراحی شده است. پژوهش ارتباط بین متغیرهای جنس، وضعیت اشتغال، وضعیت تأهل، تحصیلات، رضایت از خدمات شهری، عضویت در تشکل های اجتماعی و موانع مشارکت اجتماعی شهروندان را مورد آزمون قرار داده است. جهت آزمون فرضیه ها از آزمون آماری یک نمونه ای و T استفاده شده است.

نتایج: نتایج حاصل از آزمون دو متغیره نشان از معنادار بودن ارتباط متغیرهای فوق بغیر از متغیر جنس بر مشارکت اجتماعی بوده است. نتایج حاصل از آزمون چند متغیره نیز نشان داد که متغیرهای مستقل ۵۲ /. واریانس متغیرهای وابسته را تبیین کرده اند. در این میان متغیر مشارکت اجتماعی بیش ترین سهم را در تبیین آن داشته است ولی مولفه مشارکت اجتماعی در بین شهروندان هنوز به عنوان یک مولفه زندگی شهری و مدرن شناخته نشده است.

واژه های کلیدی: مشارکت اجتماعی، انجمن های محلی، شهر، شهروند، مدیریت محله.

۱- دانشیار دانشکده محیط زیست و انرژی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران (مسوول مکاتبات).

۲- دانش آموخته دکتری رشته مدیریت محیط زیست، محیط زیست و انرژی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

Barriers of Social Participation of Citizens in Urban Environment Using the SWOT Method and Approaches for Improving Environmental Sustainability

Akramolok lahijanian¹(*Corresponding author*)

lahijanian@hotmail.com

Shadi shiehbeiki²

Abstract

Background & Aims: Participation is a process that involves all people and groups actively. Participation by Abhouf and Cohen means decision-making, implementation, evaluation, since the division of profits. Based on the theory of H.C.Tree, all people are sharing in the profits. The aim of this research is investigation of barriers of public participation in environment by SWOT and presents some suggestions for promoting environment .This research is descriptive survey and the questionnaire was used to gather information

Method: The population of the study area limits 4 (Neighborhood S. Smiley, **Davoudieh**), of Section 5 (Darrus neighborhood, Gohak) and the District 6 (Neighborhood cassock and Tavusiyeh) Tehran to 3,800 people. Sample size and sampling method, 380 cluster is estimated based on the theories of Weber's conceptual framework, Humez, Lerner, Guy, drama, Uccle and Marsiden and Parsons organize and design. Study the relationship between gender, employment status, marital status, education, satisfaction with municipal services, membership in social organizations and social barriers to the participation of citizens is examined. To test the hypothesis test is a sample of the T test is organized.

Results: The results of the bivariate analysis revealed a significant association between these variables other than social participation. The results of multivariate analysis showed that the independent variables explain the dependent variables have different variables.

Keywords: community participation, community, city, citizens, neighborhood management

---

1- Associate professor of energy &environment Department, IAU, Tehran, Iran

2- Graduate School of the Environment and Energy Science and Research Branch, IAU, Tehran, Iran

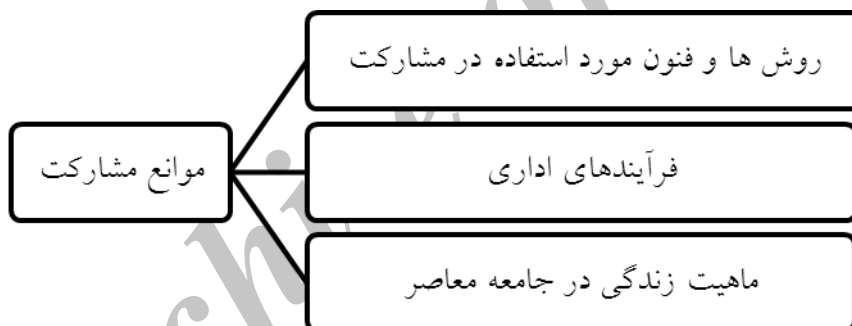
مقدمه

مشارکت فرآیندی همه جانبه است که همه مردم و گروه ها در آن فعال و درگیر می شوند. مشارکت از نظر Abhouf و Couhen به معنای شرکت افراد در تصمیم گیری، اجرا، ارزشیابی، تقسیم منافع حاصل از آن به افراد است. بر اساس نظریه H.C Tree همه افراد با یک سهم معین از منافع باید در مشارکت سهم داشته باشند (۱). در مرحله نخست مشارکت به معنای گفتگو با شهروندان بوده و به وسیله موسسات دولتی برای تغییر عقاید مردم در راستای اهداف مورد نظر به کار رفته است. در مرحله دوم بر اتحاد مشارکت شهروندان اشاره داشته زمانی که با هم همراه شوند، در مرحله سوم به عنوان یک فرآیند اجتماعی همه جانبه مردم و گروه ها را در فعالیت ها شریک می نماید. از نظر Filhoo مشارکت از طریق ایجاد گفتگو برای دیالوگ، برپایی نهضت رسانه ای، آموزش عمومی و

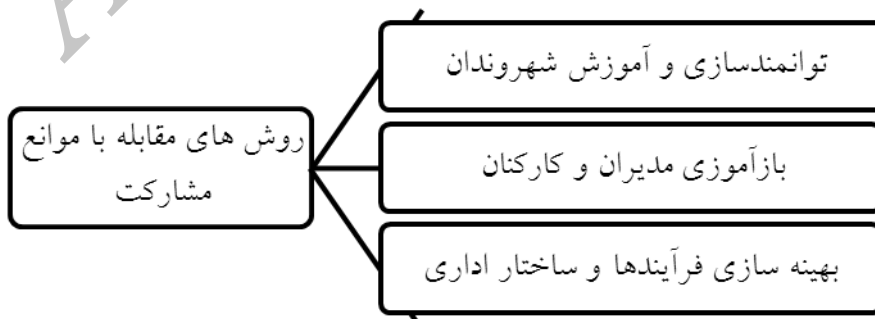
آگاه سازی، تأثیرگذاری بر اقدامات و تصمیمات دولتی، مشارکت در تصمیم سازی های آژانس های زیست محیطی تحقق می یابد (۲). مشارکت از نظر Beree به معنای ایدئولوژی مشارکتی، اطلاع رسانی، آموزش و تأمین منابع است. صور مختلف مشارکت از نظر Sinsiro شامل تصمیم سازی زیست محیطی، منابع اطلاعاتی، منابع مالی، آموزش و میزان افزایش آگاهی شهروندان است

Manfred موانع مشارکت را به شرح زیر نام می برد (۳):

الف- موانع اجرایی مشارکت: ۱- (برنامه ریزی متمرکز، ۲- ساز و کار های نامناسب توزیع، ۳- فقدان هماهنگی محلی، ۴- نامناسب بودن فن آوری طرح مورد نظر، ۵- محتوای نامربوط پروژه مورد نظر، ۶- فقدان ساختارهای محلی

شکل ۱- موانع مشارکت (Manfred, 2011)

شکل ۲- روش های مقابله با موانع مشارکت (Manfred, 2011)

ب: موانع فرهنگی

درک و حساسیت نسبت به موانع فرهنگی افراد را از مشارکت باز می‌دارد. طرز تلقی مردم نسبت به مشارکت عمدتاً در قالب فرض «مقاومت در برابر دگرگونی» بیان شده است. عده‌ای علل عدم درگیری مردم در امور را ناشی از عوامل زیر می‌دانند (۴):

منافع حاصل از مشارکت را از دیگر امور کم‌تر بینند. تفاوت آشکاری بین شقوق، پیش روی خود احساس نکنند، صداقت احزاب و سازمان‌هایی که مدعی مردمی بوده و هستند، نزد مردم مورد تردید واقع شود. این تفکر نضج‌گیر که کارهایشان بی‌اهمیت است و نمی‌تواند منشا تغییرات گردد. احساس خودکم‌بینی و محدود بودن آگاهی لازم برای مشارکت به وجود آید. مشکلات ناشی از مشارکت تا حد قابل توجهی افزایش یابد.

موانع فرهنگی مشارکت عبارت است از (۵):

۱. جهل: انسان جاهل توانایی مشارکت زیادی را ندارد. به دلیل شناخت زیادی از محیط ندارد، از هم‌نوعان و از طبیعت اطراف هم نمی‌تواند داشته باشد.
۲. خودخواهی و خودمحوری: خودخواهی و خودمحوری، نشانه بسته بودن است. انسان خودخواه و خودمحور انسانی است که توانایی، شناخت و درک جهان بیرونی خود را ندارد و نمی‌تواند با آن‌ها در پیامیزد و به دنیای دیگران نفوذ کند.

عوامل تاریخی و اجتماعی روانی زیادی به این تنگ نظری و خودمحوری کمک کرده است و در یک جمله می‌توان از آن به نالیمنی اشاره نمود. انسان نالیمن دایمادر تهدید است و طبیعی است که مانع از مشارکت مردم خواهد شد (۶).

۳. عدم کنجکاو

۴. فقدان همدلی: برای هر گونه مشارکتی انسان نیاز به احساس همدلی دارد. همدلی به معنای درک دیگران است

۵. عدم اعتماد: شخصی که به خود اعتماد ندارد، طبیعی است که به دیگران هم نمی‌تواند اعتماد داشته باشد. اعتماد روح مشارکت است و اگر از یک جامعه گرفته شود آن جامعه ناتمام و فاقد هر گونه استعدادی

می‌شود و لذا کارکرد مهم فرهنگ که ایجاد انسجام

اجتماعی و وحدت است، مشخص نمی‌شود.

۶. احساس حقارت: یکی از عوامل بازدارنده احساس

حقارت ناشی از بی‌نقشی است. انسانی که نقشی را

ایفا نمی‌کند خودش را مفید نمی‌داند. اصولاً این

خصوصیت به سلطه‌پذیری بر می‌گردد.

ج: موانع ساختاری

موانع اجرایی و فرهنگی به طور پیچیده‌ای به حمایت‌ها یا

مخالفت‌های ساختاری که با آن‌ها رو به رو هستند، وابسته‌اند

(۷). موانع ساختاری اعم از محلی، ملی و بین‌المللی، محیطی را

که مشارکت می‌تواند در آن به وقوع بپیوندد، تعیین می‌کنند.

موانع ساختاری، برای نیل به مشارکت، موانعی بنیادی هستند.

این ساختار در سطح منطقه‌ای و محلی سرایت می‌کند و تمام

مؤسسات و روابط رسمی و غیر رسمی را فرا می‌گیرد. ابتکارات

مشارکتی که از پایین سرچشمه می‌گیرد، با دو انتخاب مواجه

می‌شود. یکی از تلاش جهت رشد در درون ساختار موجود و

دیگری تلاش مثبت جهت یافتن راهی که این ساختار را تحت

تأثیر قرار دهد. بیشتر کوشش‌های میدانی مربوط به مشارکت،

راه اول را برمی‌گزینند و موضعی بینابین در پیش می‌گیرند.

در سایر موارد راه ستیز با ساختار موجود را انتخاب می‌کنند و

با آن‌ها بر همین اساس برخورد می‌شود (۸).

روش تحقیق

جامعه آماری این تحقیق ۳۸۰۰ نفر از محدوده ناحیه ۴ (محل

سید خندان، داوودیه)، و ناحیه ۵ (محل درروس، قلهدک) و ناحیه

۶ (محل قبا و طاووسیه) از کل مناطق شهرداری تهران

می‌باشد (۹) روش نمونه برداری خوشه‌ای توأم با روش

تصادفی و حجم نمونه آماری ۳۸۰ نفر با استفاده از روش

کوکران تخمین زده شده است. مطالعه به روش کیفی و

توصیفی انجام یافته است. برای آزمون سوالات و فرضیه‌ها و

بررسی متغیرهای تحقیق از آزمون فرض آماری میانگین یک

جامعه یا به عبارتی از آزمون T یک نمونه‌ای (One-Sample

Test) استفاده و داده‌ها تجزیه و تحلیل گردیده است. (۱۰) در

واقع تفاوت بین میانگین نمونه مورد بررسی را با مقدار مفروض

فرضیه اول تحقیق: آموزش به عنوان یک راهکار در توسعه مشارکت شهروندان تأثیر دارد.

با استناد به نمرات به دست آمده از نمونه و انجام آزمون T یک نمونه ای مقدار p-value یا عبارت دیگر Sig که مقدار آن معادل ۰/۲ می باشد. از مقدار $\alpha=0/05$ کوچک تر شده است. (۱۵) لذا فرض صفر مبنی این که میانگین متغیر آموزش مساوی ۳ می باشد تایید نگردیده است. از طرفی دو عدد نشان داده شده در ستون مربوط به فاصله اطمینان ۹۵ درصدی تفاوت میانگین شامل عدد صفر نمی باشد لذا این عامل خود مؤید رد فرض صفر می باشد. منفی بودن حد بالا و پایین این فاصله نیز بیان گر این نکته می باشد که میانگین آموزش کم تر از عدد ۳ می باشد. نتیجه کلی بدین صورت قابل تبیین خواهد بود که آموزش به عنوان یک راهکار در توسعه مشارکت با توجه به میانگین جامعه ۲/۳۵۱ در جامعه آماری در حد نسبتاً بالایی می باشد. هم چنان که در جدول ۱ مشخص است مقدار آماره T برابر با ۱۴/۳۰۱- است که از ۱/۹۶- کوچک تر است و به بیان دیگر اختلاف میانگین از عدد ۳ معنی دار می باشد. در نتیجه به طور کلی می توان گفت که آموزش به عنوان یک راهکار در توسعه مشارکت تأثیر گذار بوده و فرضیه اول پژوهش تایید می شود.

مورد آزمون قرار داده است. سپس اطلاعات در قالب سئوالات باز و از طریق مصاحبه و با استفاده از تکنیک (SWOT)، نقاط قوت، ضعف ها، فرصت ها، و تهدیدهای اجتماعی- فرهنگی، ساختاری، کالبدی و مدیریتی مشارکت شهروندان در امور شهری بررسی شده است. (۱۱). و به منظور ارایه راهبرد ها جهت بهبود کیفیت زندگی شهروندان و مشارکت آنان از ماتریس QSPM استفاده شده است (۱۲).

نتایج تحقیق

به منظور بررسی سئوالات و فرضیات تحقیق از آزمون فرض آماری میانگین یک جامعه یا به عبارتی از آزمون T یک نمونه ای (One-Sample Test) استفاده گردیده است که در واقع تفاوت بین میانگین نمونه مورد بررسی را با یک مقدار مفروض مورد آزمون قرار داده است (۱۳).

برای بررسی وضعیت هر کدام از متغیرهای تحقیق از آزمون آماری میانگین یک نمونه ای استفاده گردید. به منظور عدم تداخل با فرضیات تحقیق، گزاره مربوطه به صورت سوال هم طرح شده است. فرضیه صفر در تمام متغیرهای تحقیق به این صورت است (۱۴):

آزمون فرض:

$$H_0: \text{فرضیه صفر) } \mu = 3$$

$$H_1: \text{فرضیه مقابل) } \mu \neq 3$$

جدول ۱- آماره های یک نمونه ای

خطای انحراف از میانگین	انحراف معیار	میانگین	تعداد	آموزش
./۰۴۵	./۸۸۸	۲/۳۵۱	۳۸۳	

جدول ۲- آزمون یک نمونه ای

	مقدار آزمون = ۳					
	T	درجه آزادی	ضریب معناداری	اختلاف میانگین	درجه اطمینان ۹۵٪	
					حد بالا	حد پایین
آموزش	۱۴۳۰۱	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۶۴۹	۰/۷۳۸	۰/۵۶۰

محلی کم تر از عدد ۳ می باشد. نتیجه کلی بدین صورت قابل تبیین خواهد بود که ظرفیت و پتانسیل های محلی بر مشارکت اجتماعی شهروندان با توجه به میانگین جامعه ۲/۷۲۴ در جامعه آماری در حد نسبتاً بالایی می باشد. همچنان که در جدول ۳ و ۴ مشخص است مقدار آماره T برابر با ۸/۹۲۵- است که از ۱/۹۶- کوچک تر است و خارج از بازه ۱/۹۶- تا ۱/۹۶+ می باشد و به بیان دیگر اختلاف میانگین از عدد ۳ معنی دار می باشد. در نتیجه به طور کلی می توان گفت که ظرفیت و پتانسیل های محلی بر مشارکت اجتماعی شهروندان تاثیر گذار بوده و فرضیه دوم پژوهش تایید می شود.

فرضیه دوم تحقیق : ظرفیت و پتانسیل های محلی بر مشارکت اجتماعی شهروندان تأثیر گذار است. از نمونه و انجام آزمون T یک نمونه ای نتایج تحلیل در جدول ۱-۴ و ۲-۴ آمده است. مقدار p-value یا به عبارتی مقدار Sig که مقدار آن معادل ۰/۴ می باشد از مقدار $\alpha=0/05$ کوچک تر شده است. (۱۶) لذا فرض صفر مبنی بر این که میانگین متغیر ظرفیت و پتانسیل های محلی مساوی ۳ می باشد تایید نگردیده است. از طرفی دو عدد نشان داده شده در ستون مربوط به فاصله اطمینان ۹۵ درصدی تفاوت میانگین شامل عدد صفر نمی باشد لذا این عامل خود مؤید رد فرض صفر می باشد. در جدول ۳ و ۴ منفی بودن حد بالا و پایین این فاصله بیانگر این نکته است که میانگین ظرفیت و پتانسیل های

جدول ۳- آماره های یک نمونه ای

خطای انحراف از میانگین	انحراف معیار	میانگین	تعداد	ظرفیت و پتانسیل های محلی
۰/۰۳۱	۰/۶۰۵	۲/۷۲۴	۳۸۳	

جدول ۴- آزمون یک نمونه ای

	آزمون یک نمونه ای					
	T	درجه آزادی	ضریب معناداری	اختلاف میانگین	درجه اطمینان ۹۵٪	
					حد بالا	حد پایین
ظرفیت و پتانسیل های محلی	۸/۹۲۵	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۲۷۶	۰/۳۳۶	۰/۲۱۵

فرضیه سوم تحقیق: شورایاری ها در افزایش میزان مشارکت اجتماعی شهروندان نقش دارند. با استناد به نمرات به دست آمده از نمونه و انجام آزمون T یک نمونه ای نتایج تحلیل در جدول ۵ و ۶ آمده است (۱۷). مقدار p-value یا به عبارتی مقدار Sig که مقدار آن معادل ۰/۲ می باشد از مقدار $\alpha=0/05$ کوچکتر شده است لذا فرض صفر مبنی بر این که میانگین متغیر تاثیر شورایاری ها در مشارکت اجتماعی مساوی ۳ می باشد، تایید نگردیده است. از طرفی دو عدد نشان داده شده در ستون مربوط به فاصله اطمینان ۹۵ درصدی تفاوت میانگین شامل عدد صفر نمی باشد لذا این عامل خود مؤید رد فرض صفر می باشد. مثبت بودن حد بالا و پایین این فاصله نیز

بیان گر این نکته می باشد که میانگین تاثیر شورایاری ها در مشارکت اجتماعی بیش تر از عدد ۳ می باشد. نتیجه کلی بدین صورت قابل تبیین خواهد بود که تاثیر شورایاری ها در مشارکت اجتماعی با توجه به میانگین جامعه ۳/۱۴۳ در جامعه آماری در حد نسبتاً پایینی می باشد. هم چنان که در جدول ۵ مشخص است مقدار آماره T برابر با ۴/۹۰۳ است که از ۱/۹۶ بزرگ تر است و خارج از بازه ۱/۹۶- تا ۱/۹۶+ می باشد و به بیان دیگر اختلاف میانگین از عدد ۳ معنی دار می باشد. در نتیجه به طور کلی می توان گفت که شورایاری ها در افزایش میزان مشارکت اجتماعی شهروندان تاثیر گذار نبوده و فرضیه سوم پژوهش رد می شود.

جدول ۵- آماره های یک نمونه ای

خطای انحراف از میانگین	انحراف معیار	میانگین	تعداد
۰/۰۲۹	۰/۵۷۲	۲/۱۴۳	۳۸۳

جدول ۶- آزمون یک نمونه ای

شورایاری	مقدار آزمون = ۳					
	T	درجه آزادی	ضریب معناداری	اختلاف میانگین	درجه اطمینان ۹۵٪	
					حد پایین	حد بالا

بخش دوم نتایج تحقیق - تحلیل جداول SWOT

• محله داوودیه

جدول ۷- تحلیل عوامل درونی محله داوودیه (قوت ها)

ردیف	نقاط قوت عمده
۱	دسترسی آسان به ایستگاه مترو
۲	موقعیت مناسب محله به خاطر خیابان شریعتی و میرداماد
۳	تحصیلات و نخبگی مردم و دسترسی به فضای سایبر
۴	درآمد بالای مردم و کسبه محله
۵	ارزش بالای املاک و اراضی محله
۶	وجود اراضی و املاک ذخیره شهری مناسب برای جبران کمبود سرانه ها
۷	تراکم مناسب واحدهای تجاری، اداری و مسکونی محله (بزرگ دانگی)
۸	تراکم و فشردگی مناسب جمعیت محله
۹	دسترسی آسان و سریع به شبکه بزرگراهی شهر تهران
۱۰	موقعیت مناسب محله برای جذب سرمایه
۱۱	دسترسی آسان به مراکز فروشگاهی عمده

جدول ۸- تحلیل عوامل درونی محله داوودیه (ضعف ها)

ردیف	نقاط ضعف عمده
۱	مسایل همجواری با بزرگراه همت مدرس و انقطاع محله از سمت جنوب و غرب
۲	کمبود سرانه ها و مراکز فرهنگی نظیر مسجد، فرهنگسرا، و مراکز درمانی دولتی
۳	کم اعتمادی و بدبینی مردم به شهرداری
۴	عدم شبکه فاضلاب شهری
۵	ارزش بالای املاک و اراضی محله
۶	کم عرض بودن معابر فرعی و مشکلات تردد و توقف خودروها در معابر
۷	استفاده غیرمجاز از کاربری مسکونی به عنوان کاربری فعالیتی و مسایل ناشی از آن
۸	عدم برخورداری از یک بافت بومی و سنتی هویتی (مهاجرپذیری بالا)
۹	هویت محله ای نسبتا پایین در سطح محله

توقفگاهی شدن اکثر معابر اصلی و و فرعی محله و کمبود توقفگاه عمومی	۱۰
عدم سازمان دهی و نگه داری مناسب بازار خیابان رودبار شمالی توسط شهرداری	۱۱
کمبود فضای سبز و باز در سطح محله	۱۲
مزاحمت های ناشی از عدم جمع آوری آب های سطحی	۱۳

جدول ۹- تحلیل عوامل بیرونی محله داوودیه (فرصت ها)

ردیف	فرصت های عمده
۱	دسترسی نسبتاً آسان به شبکه بزرگراهی شهر تهران
۲	جذابیت بالای محله برای سرمایه گذاری
۳	موقعیت اداری و تجاری فوق العاده محله و امکان تسری مزیت های محور میرداماد به درون محله
۴	سطح بالای باسوادگی و نخبگی و دسترسی مردم به ابزارها و فضای سایر
۵	وجود اراضی و املاک ذخیره شهری برای جبران کمبود سرانه ها شهری
۶	ارزش بالای املاک و اراضی محله
۷	انتظار و توقع بالا بودن سطح سرانه های شهری محله از سوی مردم و شوراییاری
۸	موقعیت مناسب محله به سبب واقع شدن در بین محورهای میرداماد، شریعتی، ظفر

جدول ۱۰- تحلیل عوامل بیرونی محله داوودیه (تهدید ها)

ردیف	چالش ها و تهدیدهای عمده
۱	گسترش بی رویه کاربری فعالیتی به محدوده کاربری سکونت و پیامدهای آن
۲	مهاجرپذیری بالای محله و مسایل ناشی از آن
۳	ارزش بالای املاک محله و روند تصاعدی آن
۴	تشدید بار ترافیکی معابر و کاهش رفاه و کیفیت زندگی و سکونت در محله
۵	کاهش تدریجی هویت و احساس تعلق محله ای
۶	استهلاک زیرساخت های محله بر اثر تردد ناشی از موقعیت فرامنطقه ای محله
۷	کاهش کیفیت زندگی مردم محله به سبب مسدود شدن و توقفگاهی شدن معابر
۸	عدم مشارکت مردم در فرایند تصمیم سازی و توسعه محله
۹	استمرار عدم تناسب امکانات واقعی محله با سطح توقعات مردم و موقعیت محله

جدول ۱۱- تحلیل عوامل درونی محله قبا (قوت ها)

ردیف	نقاط قوت عمده
۱	برخورداری از شخصیت‌های مهم سیاسی، مذهبی، علمی، فرهنگی کشور
۲	واقع شدن در بین دو محور مهم پاسداران و شریعتی
۳	سطح تحصیلات و نخبگی مردم و دسترسی به فضای سایر
۴	درآمد بالای مردم و کسبه محله
۵	ارزش بالای املاک و اراضی محله
۶	وجود اراضی و املاک ذخیره شهری برای جبران کمبود سرانه های شهری
۷	وجود فضای سبز مناسب در سطح محله
۸	دسترسی آسان به شبکه بزرگراهی تهران
۹	وجود مدارس و مراکز آموزشی مناسب و مراکز مذهبی موثر
۱۰	اکثریت بافت مسکونی و کاربری سکونت در سطح محله
۱۱	موقعیت مناسب محله برای جذب سرمایه گذاری
۱۲	دسترسی نسبتا آسان به مراکز فروشگاهی عمده
۱۳	تراکم مناسب جمعیت محله
۱۴	وجود امکانات ورزشی و فرهنگی مناسب نظیر فرهنگسرا و حسینیه ارشاد

جدول ۱۲- تحلیل عوامل درونی محله قبا (ضعف ها)

ردیف	نقاط ضعف عمده
۱	گسترش مدارس غیرانتفاعی و مراکز آموزشی و مزاحمت فعالیت های آنها برای مردم
۲	ترافیک سنگین معابر محله به دلیل موقعیت جغرافیایی محله
۳	عدم مشارکت فعال مردم در فرایند توسعه محله
۴	مزاحمت های ناشی از فعالیت های ایستگاه آتش نشانی برای مردم مجاور
۵	ارزش بالای املاک و اراضی محله
۶	ارتفاع اندک مراکز فرهنگی و ورزشی محله برای عموم مردم محله
۷	کاربری توقفگاهی پیدا کردن اکثر طرحهای بهسازی معابر محله نظیر میدان قبا
۸	توقفگاهی شدن اکثر معابر اصلی محله و تراکم مردم محله

بار ترافیکی شدید ورودی و خروجی از بزرگراه همت و مسدود شدن معابر محله	۹
توقفگاهی شدن برخی معابر فرعی محله به سبب فشار بار ترافیکی معابر اصلی	۱۰
بالا بودن سطح آبهای سطحی و عدم تکمیل شبکه فاضلاب محله	۱۱

جدول ۱۳- تحلیل عوامل بیرونی محله قبا (فرصت ها)

ردیف	فرصت های عمده
۱	دسترسی آسان به شبکه بزرگراهی شهر تهران
۲	موقعیت مناسب محله به سبب قرارگیری در بین محورهای پاسداران و شریعتی
۳	جذابیت سرمایه گذاری در محله
۴	سطح بالای باسواد و دسترسی مردم به ابزارها و فضای سایبر
۵	وجود اراضی و املاک ذخیره شهری قابل توجه
۶	حفظ شدن نسبی بافت سنتی و بومی محله
۷	وجود مراکز فروشگاههای بزرگ در درون و پیرامون محله
۸	هویت نسبی محله ای و امکان بهره گیری از نخبگان و شخصیت های محلی برای هویت سازی و مشارکت مردم در فرایند توسعه محله

• محله قبا

جدول ۱۴- تحلیل عوامل بیرونی محله قبا (تهدید ها)

ردیف	چالش ها و تهدیدهای عمده
۱	گسترش کاربری فعالیتی به محدوده کاربری سکونت و مسایل ناشی از آن
۲	افزایش تراکم و فشردگی جمعیت محله به سبب مهاجرپذیری و توسعه جمعیت ساکن
۳	ارزش بالای املاک محله و روند تصاعدی آن
۴	تشدید بار ترافیکی معابر و کاهش رفاه و کیفیت زندگی و سکونت در محله
۵	مهاجرپذیری و مسافرپذیری بالای محله و استهلاک زیرساخت های محله به سبب گستردگی تردد در سطح معابر محله
۶	تداوم کم اعتمادی مردم محله به شهرداری و فعالیت ها و برنامه های آن
۷	کاهش کیفیت زندگی مردم محله به سبب مسدود شدن و توقفگاهی شدن معابر
۸	استمرار عدم مشارکت فعال مردم بالاخص جوانان، بانوان و نخبگان در فرایند توسعه محله
۹	کاهش رفاه و کیفیت سکونت در محله به سبب گرفتگی معابر ناشی از توقف خودروها

• محله قلپک

جدول ۱۵- تحلیل عوامل درونی محله قلپک (قوت ها)

ردیف	نقاط قوت عمده
۱	وجود ایستگاه مترو در محدوده محله
۲	موقعیت مناسب محله به خاطر خیابان شریعتی و دولت
۳	سطح تحصیلات و نخبگی مردم و دسترسی به فضای سایبر
۴	درآمد بالای مردم و کسبه محله
۵	ارزش بالای املاک و اراضی محله
۶	مرکزیت محله در بین محلات منطقه و شهر تهران
۷	دسترسی آسان به مراکز آموزشی، درمانی و فروشگاههای عمده
۸	استفاده از آب قنات برای جریان سازی آب در معابر و جوی ها
۹	فراوانی مراکز مذهبی و مساجد در سطح محله

جدول ۱۶- تحلیل عوامل درونی محله قلپک (ضعف ها)

ردیف	نقاط ضعف عمده
۱	فقدان املاک و اراضی بزرگ ذخیره شهری
۲	کمبود فضاهای ورزشی و امکان اجتماعی- فرهنگی مدیریت محله
۳	وجود بافت فرسوده مزاحم (در حدود ۳۰٪ سطح محله)
۴	نوسازی نامنظم بخشی از بافت فرسوده محله
۵	ارزش بالای املاک و اراضی محله
۶	بار ترافیکی سنگین اکثر معابر محله و فقدان توقفگاه عمومی
۷	استفاده غیرمجاز از کاربری مسکونی به عنوان کاربری فعالیتی و مسایل ناشی از آن
۸	توقفگاهی شدن اکثر معابر محله
۹	آلودگی هوای اکثریت سطح محله
۱۰	عدم مشارکت مردم بالاخص خانوارهای غیربومی در فرایند توسعه محله
۱۱	کمبود فضای سبز و باز مناسب در سطح محله
۱۲	شلوغی زیاد محله به سبب تردد و توقف خودروها و موتورسیکلتها

۱۳	عدم دسترسی آسان و سریع به شبکه بزرگراهی تهران
۱۴	تراکم و فشردگی نسبتاً بالای جمعیت و واحدهای محله
۱۵	آلودگی آب قنوات و پیامدهای احتمالی ناشی از آن
۱۶	مشکل شبکه فاضلاب و رهاسازی آن در معابر محله

جدول ۱۷- تحلیل عوامل بیرونی محله قلهک (فرصت ها)

ردیف	فرصت های عمده
۱	امکان تملک و استفاده از املاک متروکه برای جبران کمبود سرانه های شهری
۲	جذابیت بالای محله برای سرمایه گذاری
۳	وجود زمینه بهسازی محله و تعریض معابر از طریق نوسازی برنامه ای بافت فرسوده
۴	سطح بالای باسوادی و نخبگی و دسترسی مردم به ابزارها و فضای سایبر
۵	انگیزه مردم و تلاش شهرداری برای نوسازی بافت فرسوده محله
۶	ارزش بالای املاک و اراضی محله
۷	امکان بهره برداری از آب قنوات برای فضای سبز و شستشوی جوی ها و معابر
۸	موقعیت مناسب محله به سبب واقع شدن در بین محورهای شریعتی و دولت
۹	حفظ شدن شرایط بومی در بخش زیادی از محله و امکان هویت بخشی و مشارکت جویی برای توسعه محله

جدول ۱۸- تحلیل عوامل بیرونی محله قلهک (تهدیدها)

۱	گسترش بی رویه کاربری فعالیتی به محدوده کاربری سکونت و پیامدهای آن
۲	تشدید آلودگی هوای محله به سبب گسترش آلودگی در شهر تهران
۳	ارزش بالای املاک محله و روند تصاعدی آن
۴	تشدید بار ترافیکی معابر و کاهش رفاه و کیفیت زندگی و سکونت در محله
۵	کاهش تدریجی هویت و احساس تعلق محله ای
۶	فشرده‌گی و تراکم بیش از پیش جمعیت و واحدهای محله
۷	کاهش کیفیت زندگی مردم محله به سبب مسدود شدن و توقفگاهی شدن معابر
۸	تداوم و تشدید شلوغی ناشی از تردد و توقف خودروها، عابرین و موتورسیکلت ها و کاهش رفاه و کیفیت زندگی در محله
۹	خطرات و خسارتهای جانی و مالی ناشی از حوادث طبیعی و زلزله در بافت فرسوده
۱۰	بی توجهی به قنوات موجود و تغییر کارکرد آنها
۱۱	کندی فرایند نوسازی بافت فرسوده و مسائل آن برای مردم محله

جدول ۱۹- تحلیل عوامل درونی محله کاووسیه (قوتها)

ردیف	نقاط قوت عمده
۱	دسترسی آسان به مراکز آموزشی، درمانی، ورزشی و رفاهی
۲	موقعیت مناسب محله به خاطر خیابان ولی عصر، خیابان آفریقا و میرداماد
۳	سطح تحصیلات و نخبگی مردم و دسترسی به فضای سایبر
۴	درآمد بالای مردم و کسبه محله
۵	ارزش بالای املاک و اراضی محله
۶	وجود اراضی و املاک ذخیره شهری مناسب برای جبران کمبود سرانه ها
۷	تراکم مناسب واحدهای تجاری، اداری و مسکونی محله (بزرگ دانگی)
۸	تراکم و فشرده‌گی مناسب جمعیت محله
۹	دسترسی آسان و سریع به شبکه بزرگراهی شهر تهران
۱۰	موقعیت مناسب محله برای جذب سرمایه

جدول ۲۰- تحلیل عوامل درونی محله کاووسیه (ضعف ها)

ردیف	نقاط ضعف عمده
۱	مسائل همجواری با بزرگراه مدرس و انقطاع محله از سمت شرق
۲	مسافرپذیری و مشکلات ناشی از تردد و توقف خودروهای فرامنطقه ای
۳	عدم مشارکت فعال مردم در فرایند توسعه محله
۴	کمبود امکانات و فضاهای خدماتی، ورزشی، مذهبی و فرهنگی مناسب
۵	ارزش بالای املاک و اراضی محله
۶	ترافیک سنگین معابر محله بالاخص محور آفریقا
۷	استفاده غیرمجاز از کاربری مسکونی بعنوان کاربری فعالیتی و مسایل ناشی از آن
۸	فراوانی و فشردگی زیاد کاربری فعالیتی اداری در سطح محله
۹	هویت محله ای نسبتا پایین در سطح محله
۱۰	توقفگاهی شدن اکثر معابر اصلی و و فرعی محله و عدم وجود توقف گاه عمومی
۱۱	کم اعتنایی مردم محله به برنامه ها و اقدامات شهرداری

جدول ۲۱- تحلیل عوامل بیرونی محله کاووسیه (فرصت ها)

ردیف	فرصت های عمده
۱	دسترسی سریع و آسان به شبکه بزرگراهی شهر تهران
۲	جذابیت بالای محله برای سرمایه گذاری
۳	موقعیت اداری و تجاری فوق العاده محله و امکان بهره برداری از آن
۴	سطح بالای باسوادی و نخبگی و دسترسی مردم به فضای سایبر
۵	وجود اراضی و املاک ذخیره شهری برای جبران کمبود سرانه ها شهری
۶	ارزش بالای املاک و اراضی محله

جدول ۲۲- تحلیل عوامل بیرونی محله کاووسیه (تهدید ها)

ردیف	چالش ها و تهدیدهای عمده
۱	گسترش بی رویه کاربری فعالیتی به محدوده کاربری سکونت و پیامدهای آن
۲	مهاجرپذیری بالای محله و مسایل ناشی از اختلاف جمعیت در شب و روز و تردها

۳	ارزش بالای املاک محله و روند تصاعدی آن
۴	تشدید بار ترافیکی معابر و کاهش رفاه و کیفیت زندگی و سکونت در محله
۵	کاهش تدریجی هویت و احساس تعلق محله ای
۶	استهلاک زیرساخت های محله بر اثر تردد ناشی از موقعیت فرامنطقه ای محله
۷	کاهش کیفیت زندگی مردم محله به سبب مسدود شدن و توقفگاهی شدن معابر
۸	کاهش اعتماد مردم به شهرداری و برنامه های توسعه محله
۹	استمرار عدم مشارکت بانوان، جوانان و نخبگان محله در فرایند توسعه محله

• محله سیدخندان

جدول ۲۳- تحلیل عوامل درونی محله سیدخندان (قوت ها)

ردیف	نقاط قوت عمده
۱	وقوع خیابان های شریعتی و میرداماد در مرزهای شرقی و شمالی محله
۲	همجواری با فضاهای سبز و باز مناسب
۳	معروفیت نام محله و موقعیت فرامنطقه ای محله
۴	ارزش بالای بخش زیادی از املاک و اراضی محله (باقت جدید)
۵	وجود اراضی و املاک ذخیره شهری قابل توجه و مناسب
۶	ارزش نسبتا املاک و اراضی محله
۷	دسترسی آسان به شبکه بزرگراهی شهر تهران
۸	درآمد مناسب اکثریت مردم و کسبه محله
۹	دسترسی آسان به مراکز فروشگاهی و تجاری عمده
۱۰	بالا بودن سطح تحصیلات اکثریت مردم محله
۱۱	تراکم و فشردگی مناسب جمعیت در سطح محله
۱۲	فراوانی و فشردگی زیاد کاربری فعالیتی اداری در سطح محله
۱۳	هویت محله ای نسبتا پایین در سطح محله
۱۴	توقفگاهی شدن اکثر معابر اصلی و و فرعی محله و فقدان توقفگاه عمومی
۱۵	کم اعتنائی مردم محله به برنامه ها و اقدامات شهرداری

جدول ۲۴- تحلیل عوامل درونی محله سیدخندان (ضعف ها)

ردیف	نقاط ضعف عمده
۱	بار ترافیکی سنگین معابر اصلی محله نظیر شریعتی و جلفا
۲	فقدان شبکه فاضلاب و رهاسازی آن در قنوات و جویهای محله و مسایل و پیامدهای منفی آن
۳	عدم مشارکت فعال مردم در فرایند توسعه محله
۴	آلودگی هوا بالاخص در بافت های مجاور بزرگراه ها و معابر اصلی محله
۵	ارزش بالای املاک و اراضی محله
۶	کمبود سرانه های شهری نظیر مسجد، فضای ورزشی، توقفگاهی
۷	توقفگاهی بودن اکثر معابر سطح محله
۸	باریکی برخی معابر محله و شیب نامتعارف و صعب العبوری برخی معابر
۹	برخورداری از دو بافت شمالی - جنوبی نسبتا ناهمگون و اقشار متفاوت
۱۰	انقطاع دو بخش جنوبی و شمالی محله توسط بزرگراه شهید همت
۱۱	عدم جداسازی پیاده روها در برخی از معابر اصلی محله و مسایل مربوط
۱۲	آلودگی صوتی شدید بالاخص در بافتهای مجاور بزرگراه ها
۱۳	پایین بودن هویت و احساس تعلق محله ای و عدم مشارکت مردم در امور محله
۱۴	شلوغی بیش از حد محله به سبب تردد و توقف خودروها و عابرین
۱۵	وضعیت فرامنطقه ای محله و مسایل ناشی از تردد شهروندان در سطح محله

جدول ۲۵- تحلیل عوامل بیرونی محله سیدخندان (فرصت ها)

ردیف	فرصت های عمده
۱	دسترسی آسان به شبکه بزرگراهی شهر تهران
۲	امکان جذب سرمایه بواسطه مرزهای شرقی و شمالی (شریعتی و میرداماد)
۳	برخورداری از فضاهای ورزشی، فرهنگی و سبز فرامحله ای و امکان بهره گیری از آن ها
۴	امکان کاهش ترافیک معابر محله از طریق سامان دهی ترافیک و احداث تونل و دسترسی های دیگر
۵	وجود اراضی و املاک ذخیره شهری برای جبران کمبود سرانه های شهری محله
۶	غلبه کاربری مسکونی بر سایر کاربری ها
۷	بالا بودن سطح تحصیلات و با سواد و دسترسی عموم مردم به فضای سایبر

وجود مراکز آموزشی و خدماتی متعدد در سطح محله	۸
امکان بهره گیری و توسعه قنوات برای فضای سبز و شست و شوی جوی ها و معابر محله بالاخص در بافت جنوبی	۹

جدول ۲۶- تحلیل عوامل بیرونی محله سیدخندان (تهدیدها)

ردیف	چالش ها و تهدیدهای عمده
۱	تداوم تعارض توجه به توسعه بافت های جنوبی و شمالی محله
۲	تداوم و تشدید معضل فاضلاب شهری بالاخص در بافت جنوبی
۳	کاهش رفاه و کیفیت زندگی ساکنین محله به سبب تشدید آلودگی صوتی
۴	کاهش رفاه و کیفیت زندگی در محله به سبب تشدید بار ترافیکی و توقفگاهی شدن معابر
۵	کاهش هویت و احساس تعلق محله ای
۶	توسعه نامتوازن محله و آسیب های ناشی از آن
۷	کاهش رفاه و کیفیت زندگی به سبب گسترش آلودگی هوا در سطح محله
۸	عدم یکنواختی و یکدستی نسبی بافت محله و سطح زندگی مردم و عوارض ناشی از آن
۹	گسترش نا امنی ناشی از موقعیت فرامحله ای و فرامنطقه ای محله و عواقب ناشی از آن
۱۰	گسترش کاربری فعالیتی غیرمجاز به محدوده کاربری سکونت
۱۱	غفلت از مشارکت و ظرفیت مردم بالاخص جوانان، بانوان و نخبگان در توسعه محله
۱۲	تعمیق احساس تبعیض نسبت به توجه شهرداری به بافت شمالی و جنوبی محله

شکل ۲- ماتریس SWOT جهت ایجاد راهبرد های بهبود مشارکت شهروندان

نقاط ضعف	نقاط قوت	عوامل داخلی
		عوامل خارجی
راهبرد های (WO)	راهبرد های (SO)	فرصت
راهبرد های (WT)	راهبرد های (ST)	تهدید

راهبرد های SO

- با توجه به موقعیت مناسب جغرافیایی ایجاد پارک و فرهنگ سرا جهت رضایت بیشتر مردم
- با توجه به وجود دانشگاه ها و افراد متمول در محله ، هدایت سرمایه ها در جهت گسترش دانش و صنعتی سازی آن (۱۸)

- فرآیند تکوین و تقویت جامعه دموکراسی یا جامعه

۲- پیشنهاد های کاربردی

- با گسترش صداقت، وفاداری، حسن نیت، وظیفه شناسی، وفای به عهد، ثبات در اندیشه و عمل موثر باعث افزایش اعتماد شهروندان شده و مشارکت آنان را تسهیل کنیم.

- با توجه به نقش ویژه جوانان و نوجوانان در محله و جهت داشتن محله ای پویا باید امر مشارکت را از دوران کودکی به فرزندان آموخت و القا کرد. در نتیجه آموزش های روش های تربیتی صحیح در جهت افزایش آگاهی والدین و خانواده ها اثربخش می باشد.

- با توجه به نفوذ ویژه هیات مذهبی و مساجد باید توجه ویژه ای به مسئله آموزش در این اماکن داشته باشیم.

منابع

1. Power, Anne, 2007, Neighborhood Management and the Future of Urban Areas, 2009, Centre for Analysis of Social Exclusion (CASE), London Power, Ann Bergin,
2. Emmet, 1999, Neighborhood Management, Centre for Analysis of Social Exclusion (CASE), London.
3. Manfred, Josef, 2011, Contextualization an Approach to Improve Participation in Urban Planning Processes.
۴. لاهیجانیان، اکرم الملوک، ۱۳۹۰، آموزش محیط زیست، تهران، انتشارات دانشگاه علوم و تحقیقات تهران، چاپ اول
۵. هاشمی، فرود، ۱۳۸۷، شورا و مشارکت از دیدگاه اسلام، خرم آباد، انتشارات شاپور خواست

• با توجه به موقعیت مناسب محله تسهیل احداث اماکن تجاری و همچنین احداث پارکینگ های طبقاتی جهت تسهیل عبور و مرور

راهبرد های WO

- استفاده از افراد تحصیل کرده محله جهت ترغیب دیگر اهالی در مشارکت محله
- جذب سرمایه جهت نوسازی مناطق مستهلک
- جذب سرمایه جهت احداث پارکینگ های طبقاتی و مشکل معابر اصلی
- جذب سرمایه جهت تکمیل شبکه فاضلاب

راهبرد های ST

- با توجه به وجود مراکز بزرگ دانشگاهی تعریف پروژه ای در جهت افزایش هویت و احساس تعلق محله ای
- استفاده از بخش خصوصی جهت احداث پارکینگ در جهت افزایش کیفیت زندگی مردم محله
- فراهم کردن امکانات و خدمات به مردم جهت افزایش اعتماد عمومی به شهرداری (۱۹)

راهبرد های WT

- مرمت بافت فرسوده محله جهت افزایش کیفیت زندگی مردم
- بازگشایی برخی معابر در جهت افزایش خدمات به مردم و افزایش اعتماد به شهرداری
- با توجه به روند صعودی قیمت اراضی در محله، دریافت مالیاتی جهت تکمیل فاضلاب شهری
- سامان بخشیدن به برخی از مشاغل جهت افزایش کیفیت زندگی مردم (۲۰)

پیشنهاد ها

۱- پیشنهاد های نظری

- فرآیند درونی کردن ارزش های مشارکت
- افزایش اعتماد بین شهروندان و مسولان

۶. یاری حصار، ارسطو، ۱۳۹۰، شورایاری رویکردی نو به مدیریت محلی، انتشارات آستان قدس رضوی (به نشر)، چاپ اول
۷. موسوی، میرطاهر، ۱۳۹۱، درآمدی بر مشارکت اجتماعی، انتشارات جامعه شناسان، چاپ اول
۸. غفاری، غلامرضا و نیازی، محسن، ۱۳۸۶، جامعه شناسی مشارکت، نشر نزدیک، چاپ اول
۹. محسنی، منوچهر و جلاللهی، عذرا، ۱۳۸۲، مشارکت اجتماعی در ایران، انتشارات آرون
۱۰. مک اون، رزالین، ترجمه گنجی، کامران، ۱۳۸۳، آموزش برای توسعه پایدار، انتشارات کیان مهر
۱۱. نگارنده، جواد، مشارکت اجتماعی، ۱۳۸۹، مجمع تشخیص مصلحت نظام مرکز تحقیقات استراتژیک
۱۲. سعیدی، محمدرضا، ۱۳۸۲، درآمدی بر مشارکت مردمی و سازمان های غیردولتی، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت)
۱۳. توسلی، غلام عباس، ۱۳۸۲، مشارکت اجتماعی در شرایط جامعه آنومیک رابطه آسیب ها و انحرافات اجتماعی با مشارکت اجتماعی، دانشگاه تهران
۱۴. ذکائی، مرجان، ۱۳۸۲، نوآوری شوراها در مدیریت شهری، انتشارات سازمان شهرداری های کشور
۱۵. رهنورد، فرج الله، ۱۳۸۵، دیدمان مشارکت، مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی.
۱۶. شفیعی مطهر و سید علیرضا، ۱۳۸۳، مبانی و ضرورت مشارکت، نشر عابد
۱۷. نوغانی، محسن و حسینی، کمال الدین، ۱۳۸۹، شهر شهروند و مشارکت، به نشر
۱۸. خاکی، غلامرضا، ۱۳۹۰، روش تحقیق با رویکردی بر پایان نامه نویسی، انتشارات بازتاب
۱۹. قادری، صلاح الدین، ۱۳۸۷ "راهکارهای مشارکت شهروندان در اجرای برنامه های شهرداری، مجموعه گزارشات همایش های محله ای شهر تهران در حوزه اجتماعی و فرهنگی، انتشارات شهر
۲۰. نادری بوانلو، محمد، ۱۳۸۹، مقاله "تحقق مشارکت شهروندی در قالب محله محوری با توجه به شرایط ایران"، [اولین همایش شهروندی و مدیریت محله ای حقوق و تکالیف](#)